

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI

**FACULTATEA DE ȘTIINȚE POLITICE, ADMINISTRATIVE ȘI
ALE COMUNICĂRII**

TEZĂ DE DOCTORAT

(Rezumat)

**ROLUL PARTIDELOR ETNICE ÎN PROCESUL DE
EUROPENIZARE ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST**

COORDONATOR

Prof. Univ. Dr. Vasile Boari

DOCTORAND

George Jiglău

Cuvinte cheie: partide etnice, post-comunism, europenizare, Uniunea Europeană, sistem de partide, minorități, grupuri etnice, diversitate

INTRODUCERE

Căderea regimurilor comuniste în Europa Centrală și de Est și Asia Centrală în preajma anului 1990 a reprezentat un punct de cotitură în istoria a aproape 30 de state. Una dintre cele mai mari provocări pe care le-au înfruntat aceste state la începutul perioadelor de tranziție a fost acomodarea minorităților etnice și resurgența identităților acestora. Cu excepția Poloniei, Ungariei și Cehiei (de după „divorțul de catifea” de Slovacia), aproape toate statele post-comuniste s-au confruntat cu probleme interetnice. Ciocniri violente au izbucnit între români și maghiari în Transilvania, între bulgari și turci în Bulgaria, sau între maghiari și slovaci în Sudul Slovaciei, în timp ce în Statele Baltice, în special în Estonia și Letonia, a fost introdusă o legislație restrictivă în privința populației ruse. Peisajul etnic complex din Iugoslavia a fost distrus după un război interetnic, în timp ce Moldova s-a confruntat cu separatism violent în Transnistria.

Aceste dispute etnice vizibile nu au fost rezolvate doar prin violență (care a fost mai degrabă excepția); în cele mai multe cazuri, ele au fost aduse în interiorul arenei politice prin formarea de mișcări politice etnice menite să asigure reprezentarea intereselor minorităților etnice. Totuși, deși acesta a fost un pas logic pe drumul spre democrație, mobilizarea politică nu a apărut în toate statele post-comuniste în care existau minorități. În anumite state minoritățile nu doar s-au mobilizat, dar au format chiar mai mult de un partid, pe când în alte state acest fenomen nu a apărut deloc.

După căderea comunismului, multe studii au abordat, din perspectivă normativă și empirică, problemele naționalismului și etnicității în Europa Centrală și de Est. Partidele etnice au fost abordate de obicei în relație cu un alt aspect contextual, precum izbucnirea conflictelor etnice sau reprezentarea minorităților. Totuși, în peisajul politic și social generat de căderea comunismului, etnicitatea a căpătat o importanță suplimentară. În consecință, partidele etnice sau mișcările politice etnice în general capătă o poziție foarte importantă în sistemele de partide, fie ca actori instituționalizați, fie ca potențiali noi actori. Mai mult, beneficiind de electorate în

general stabile, partidele etnice manifestă, la rândul lor, cu câteva excepții, un nivel înalt de stabilitate – tradusă printr-o volatilitate electorală redusă – comparativ cu partidele „non-etnice” din sistemul de partide. Urmând acest raționament, importanța partidelor etnice la nivelul societății nu ar trebui să fie subestimată, în contextul transformărilor care au avut loc în perioada de tranziție.

Scopul aceste teze este de a aborda subiectul partidelor etnice în Europa Centrală și de Est din perspective multiple, pentru a contribui la o mai bună înțelegere a procesului și a motivelor prin care apar, a factorilor care le influențează comportamentului și a rolului pe care îl joacă în europenizarea unor state multietnice către democrație și, pentru multe dintre ele, către calitatea de membru al Uniunii Europene. Trebuie spus de la început că privesc europenizarea într-un sens mai larg, deși în literatura de specialitate ea este definită de regulă în sens mai îngust, cu conotațiile tehnice pe care le presupune aderarea la UE și alte instituții euro-atlantice. Voi privi europenizarea aproape strict în acest sens în capitolul 5. La nivel general, însă, folosesc conceptul de europenizare în această teză oarecum similar celui de tranziție. Prefer conceptul de europenizare celui de tranziție tocmai pentru că include și această conotație tehnică, pe lângă cea de consolidare a democrației, instituționalizare a partidelor și sistemelor de partide sau dezvoltarea economiei de piață.

Am ales să studiez această regiune deoarece oferă numeroase cazuri pentru studiu și variații semnificative între țări de-a lungul timpului. Există variație în ce privește dimensiunea sau gradul de concentrare geografică ale minorităților, în discursul partidelor etnice și elitelor minorităților, în relația lor cu celelalte partide din sistem, în rolul pe care îl joacă în parlamentele sau guvernele naționale și așa mai departe. Mai mult, am ales să studiez perioada începând cu căderea comunismului în regiune – începând de regulă cu primele alegeri post-comuniste din fiecare țară – până azi deoarece acoperă transformări semnificative care au avut loc în fiecare țară fostă comunistă, etnicitatea jucând adeseori un rol crucial în politica națională, cu un impact semnificativ asupra rezultatelor acesteia. Acest studiu recunoaște importanța politicii etnice și subliniază comportamentul partidelor etnice, cauzele și impactul acestuia, ca pe aspecte cheie care contribuie la o mai bună înțelegere a europenizării în Europa post-comunistă.

Având în minte premisele complexe ale acestui studiu, abordez studiul partidelor etnice în statele post-comuniste dintr-o perspectivă logică, construind o cercetare comparativă în mai multe etape, care urmărește răspunsul la următoarele întrebări de cercetare:

1. *Cum și de ce se formează partidele etnice? Care sunt condițiile care favorizează mobilizarea politică a minorităților?*
2. *Ce rol au jucat partidele etnice în procesul de tranziție către democrație și în cel de europenizare?*
3. *De ce sunt incluse partidele etnice în guverne naționale și de ce nu?*
4. *Când și de ce apare competiția intra-etnică? Ce favorizează formarea a mai mult de un partid etnic care concurează pentru sprijinul electoral al aceleiași minorități?*

Aceste întrebări de cercetare reflectă evoluția naturală a politicii etnice de la absența oricărei forme legale de mobilizare de la finalul regimurilor comuniste la dinamicile intra-etnice complexe existente în unele state post-comuniste astăzi – în special Macedonia sau Slovacia.

Structura tezei

Structura tezei urmează logica întrebărilor de cercetare. Înaintea analizei pe baza QCA, ofer mai întâi un cadru teoretic general care prezintă principalele concepte și cele mai importante considerații teoretice legate de problema complexă a politicii etnice, așa cum este ea văzută în ampla literatură existentă în acest domeniu. Apoi explic modul în care funcționează QCA, precum și cadrul metodologic general care stă la baza lucrării. Următoarele două capitole folosesc o abordare calitativă clasică menită să ofere o imagine de ansamblu asupra principalelor partide etnice incluse în analiza ulterioară și asupra comportamentului lor ca actori politici pe scena politică națională și europeană. Următoarele capitole sunt fiecare o analiză în sine și fiecare va completa cadrul teoretic inițial cu concepte relevante suplimentare necesare pentru analiză. De asemenea, în fiecare va fi explicată selecția cazurilor și unităților de analiză (care diferă de la capitol la capitol) și vor fi explicate rezultatele analizei. Capitolul final este dedicat unui model incipient de teoria jocurilor menit să explice competiția intra-etnică de la apariția

partidelor etnice alternative până la momentul competiției electorale. În cele din urmă, trag concluziile și prezintă premisele pentru cercetările ulterioare.

CAPITOLUL 2 – CADRU TEORETIC

Literatura existentă în domeniul etnicității și naționalismului include numeroase studii asupra minorităților etnice, partidelor etnice și mobilizării minorităților, dar un studiu comparativ amplu asupra mobilizării minorităților sau a succesului partidelor etnice, cu un focus specific asupra statelor post-comuniste, nu a fost realizat încă.

Prin urmare, nu există o teorie coerentă cu privire la aceste subiecte care să explice existența partidelor etnice, incluzând formarea lor și comportamentul lor în sistemele de partide naționale și dimensiunea internațională a acțiunilor lor, care să poată fi testată. Încerc să umplu acest gol în literatură abordând cazurile specifice ale statelor post-comuniste din Europa și adunând pasaje relevante de teorie care acoperă aspecte diverse ale etnicității și partidelor etnice.

O explicație mai detaliată a selecției cazurilor va fi oferită în capitolele analitice, dar merită spus de la început că statele post-comuniste sunt un teren fertil pentru studiul partidelor etnice, din mai multe motive. Deși există numeroase diferențe de la țară la țară, există și aspecte comune. Toate au fost, până de curând, conduse de regimuri dictatoriale și au trecut apoi prin schimbări societale și politice profunde. La începutul anilor '90, toate s-au confruntat cu provocări ale tranziției, inclusiv cu reacomodarea identităților etnice. Aceste procese naționale au avut rezultate diferite în ceea ce privește relațiile inter-etnice și dinamicile politice intra-etnice.

Definițiile date etniei se referă adeseori la trăsăturile comune ale grupurilor: religie, limbă, cultură, mitologie, asemănare fizică și combinații între aceste elemente. Strâns legat de etnie este conceptul de națiune, definit de Kymlicka (1995, 11) ca „o comunitate istorică, mai mult sau mai puțin completă instituțional, care ocupă un teritoriu dat, având în comun o limbă și o cultură distincte”. Smith (1991, 52) definește națiunea ca pe „o populație denumită care are în comun un teritoriu istoric, mituri și o memorie istorică, o cultură publică de masă, o economie comună și drepturi și îndatoriri legale pentru membrii săi”. Minoritățile etnice sunt văzute uneori ca „subnațiuni” (Ragin 1989, 133). Există două abordări teoretice principale cu privire la formarea națiunilor – primordialismul și constructivismul. Prima, construită în special pe baza lui Smith, presupune faptul că o națiune este o entitate organică, iar apartenența la ea este determinată genetic (Smith 1987, 1991, 1999), în timp ce a doua afirmă că națiunile sunt structuri fluide care se schimbă de-a lungul timpului (Chandra 2005, 235-252).

Următorul concept abordat este cel de grup etnic. Un grup etnic are, conform lui Weber (1978), o identitate colectivă comună, construită pe trăsăturile specifice etnicității. Există o anumită suprapunere cu viziunea lui Kymlicka (1995, 30), dar acesta o vede ca pe o definiție mai potrivită pentru minoritățile naționale (etnice), asociate de obicei cu existența unui stat-mamă, în timp ce grupurile etnice nu au această percepție a unei identități comune, fiind formate în special din migranți și urmașii lor. Totuși, definiția lui Kymlicka nu surprinde fenomenul identităților re-emergente din a doua sau a treia generație de comunități de migranți, un bun exemplu fiind comunitatea turcă din Germania.

Definiția mea pentru o minoritate etnică surprinde esența definițiilor de mai sus. Include atât minoritățile naționale, cât și grupurile etnice minoritare formate ca rezultat al migrației într-o singură categorie etichetată „minorități etnice”, definite ca un grup care are o identitate colectivă comună și este mai puțin numeros decât grupul dominant din societate (indiferent dacă acesta este o majoritate sau nu).

Definesc mobilizarea politică a unei minorități etnice drept procesul prin care o minoritate etnică urmărește scopuri colective prin acțiuni politice, de regulă prin formarea de partide etnice. Această definiție este similară cu perspectiva lui Olzak (1983, 355). Mobilizarea poate fi discutată și în relație cu conflictul etnic, în care minoritățile etnice se mobilizează, dar nu urmăresc să își atingă scopurile prin mijloace politice, ci prin unele violente, neconvenționale. De asemenea, este posibilă o combinație de mobilizare politică și non-politică (precum cea a minorității basce din Spania). În acest studiu, totuși, mă concentrez doar asupra mobilizării politice asociate cu formarea partidelor etnice.

Pe baza considerațiilor de mai sus, definesc partidul etnic, conceptul în jurul căruia este centrată această analiză. În ciuda numeroaselor definiții date de literatură, există puține dubii cu privire la care partide sunt „etnice” în statele post-comuniste (deși natura partidelor etnice este discutabilă odată ce dimensiunea minorității crește; de exemplu, în Estonia sau Letonia lucrurile nu sunt la fel de clare). Mă concentrez în special asupra definiției date de Ishiyama și Breuning, deoarece este bine plasată în spațiul dintre definițiile minimale și maximale și oferă instrumente empirice simple necesare pentru a recunoaște un partid etnic. Astfel, un partid etnic este „o organizație care susține că reprezintă un anumit grup etnic și urmărește dobândirea puterii politice pentru a influența poziția relativă de putere a grupului respectiv”.

Faptul că Ishiyama și Breuning folosesc termenul de „organizație” (și nu de „partid”) în definiție este util deoarece în unele state din Europa Centrală și de Est unele mișcări politice care reprezintă minoritățile etnice nu sunt constituite ca partide în mod legal și funcționează pe baza legilor care reglementează existența partidelor politice. Totuși, au candidați care concurează în alegeri și se comportă ca un partid obișnuit în sau în afara parlamentului sau în guverne. De exemplu, UDMR este o organizație civică, care reprezintă minoritatea maghiară, iar Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți din Bulgaria este înființată la rândul ei ca o organizație civică și nu ca un partid etnic (partidele etnice sunt interzise prin Constituție în Bulgaria). Ambele mișcări concurează în alegeri cu propriii candidați, formează grupuri parlamentare și își numesc reprezentanți în instituții locale sau naționale. Așadar, definirea partidelor etnice strict în conformitate cu legislațiile naționale ar induce erori conceptuale: mișcări similare ar fi partide în unele state, dar nu în altele. Deci folosesc termenul de „partid etnic” în această teză pentru a denumi acele organizații care se comportă ca partide, conform definiției de mai sus.

Literatura referitoare la partidele etnice, ca fenomen general, și asupra competiției intra-etnice, în particular, poate fi împărțită în funcție de două abordări principale: în ordine cronologică, una negativă („centrifugații”) și una pozitivă („centripetații”).

Rabushka și Shepsle (1972) sunt primii care prezintă acest raționament de tip „pantă alunecoasă” cu privire la polarizarea etnică generată de partidele etnice, urmați apoi de mulți alți autori (între care Cederman et al. 2012; Cederman et al. 2009; Anderson și Mendes 2005; Reilly 2001; Horowitz 1985, 1991, 2000; Mansfield și Snyder 1995) care scriu despre clivajele etnice puternice ca un pericol la adresa stabilității democratice, mai ales în contexte electorale. În esență raționamentul afirmă că un număr tot mai mare de politicieni care reprezintă un grup etnic crește riscul de apariție a fenomenului de „supralicitare” etnică și la formularea de revendicări reciproc exclusive din partea fiecărui grup.

Evoluții mai recente pun într-o lumină pozitivă competiția politică intra-etnică și existența partidelor etnice în ansamblu. Ele sunt văzute ca un aspect pozitiv într-o societate divizată deoarece previn polarizarea etnică excesivă, care apoi poate crește riscul de conflict etnic și de subminare a democrației. Chandra (2005: 236) subliniază importanța unor „dimensiuni multiple ale identității etnice” și crearea prin instituțiile politice a unor dimensiuni de competiție multiple pentru partidele etnice.

CAPITOLUL 3 – CADRU METODOLOGIC GENERAL

Alegerea metodei potrivite pentru un studiu se bazează în principal pe cerințele teoretice și pe designul de cercetare, nicio metodă nefiind în sine superioară alteia. Numărul de cazuri, numărul variabilelor relevante, tipul de date, cunoștințele teoretice asupra relațiilor dintre variabile funcționează împreună pentru a determina alegerea metodei potrivite. Această cercetare se bazează în special pe Analiza Calitativă Comparată (Qualitative Comparative Analysis – QCA), metodă introdusă de Charles Ragin în 1987, în *The Comparative Method*, și dezvoltată de atunci de Ragin și de alți autori. QCA se bazează pe algebra booleană și pe teoria mulțimilor și lucrează cu variabile dihotomice, operațiuni logice între variabile (în terminologia QCA, „condiții cauzale” și „rezultate”), operatori logici (ȘI, SAU, NON) și tabele de adevăr. Această metodă a fost rareori folosită pentru a explica probleme legate de politica etnicității în Europa post-comunistă (Bochsler 2012, Gherghina și Jiglău 2011, 2012). Majoritatea studiilor despre minorități etnice sau partide etnice sunt calitative prin natura lor, datorită numărului mic sau mediu de cazuri, dar adeseori rămân la stadiul de studii de caz simple sau comparative. Folosirea QCA dă posibilitatea realizării de modele complexe care pot fi testate prin folosirea operațiilor logice și surprind nu doar importanța individuală a factorilor explicativi cu privire la fenomenul studiat, ci și interacțiunea dintre ele. Astfel, metoda în sine este un instrument util pentru observarea unor aspecte noi legate de politica minorităților în general.

QCA presupune o abordare centrată pe cazuri în cadrul cercetării și necesită o bună cunoaștere a cazurilor pentru a explica legăturile dintre teorie și faptele empirice, pe de o parte, și rezultatele analizei, pe de altă parte. Metodele cantitative, de cealaltă parte, se concentrează asupra variabilelor, acordând mult mai puțină atenție cazurilor. Această cercetare se bazează pe un anumit tip de cazuri – minorități în Europa Centrală și de Est – care necesită o bună cunoaștere a relațiilor interetnice în fiecare stat luat în considerare. Rezultatele analizelor QCA nu sunt condiționate de un anumit număr de cazuri, putând lucra atât cu un număr mic, cât și cu un număr mediu. Această cercetare se bazează pe eșantioane medii, care nu ar fi potrivite pentru studiul cu ajutorul metodelor cantitative. QCA are și avantajul că surprinde aspecte relevante omise de metodele cantitative, precum necesitatea și suficiența, echifinalitatea sau cauzalitatea conjecturală.

Pe lângă QCA, în această cercetare realizez și un studiu de caz aprofundat asupra României, menit să surprindă comportamentul UDMR pe scena politică și europeană. De asemenea, la final pun bazele unui model de teoria jocurilor pentru a explica dinamica politicii intra-etnice.

CAPITOLUL 4 – TRAIECTORIILE DIVERGENTE ALE PARTIDELOR ETNICE ÎN STATELE POST-COMUNISTE

Scopul acestui capitol este de a prezenta un cadru general al dezvoltării politice și organizaționale ale principalelor partide luate în considerare de-a lungul tezei: Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți a minorității turce din Bulgaria, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România și Partidul Coaliției Maghiare din Slovacia.

Înainte de a analiza și explica etapele diferite din viața politică a partidelor etnice, consider că este potrivit să ofer o prezentare narativă a principalelor momente și a principalilor lideri care au marcat evoluția celor trei partide în ultimii 23 de ani.

Bulgaria - DPS

Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți din Bulgaria (DPS) a fost creată pe 4 ianuarie 1990 de membrii minorității turce. Nu a participat la mesele rotunde care au mediat finalul regimului la care comuniștii i-au invitat pe cei din Uniunea Forțelor Democratice (UDF), singura grupare recunoscută ca opoziție legitimă.

Articolul 11 din Constituția Bulgariei interzice formarea de partide etnice și de aceea DPS a fost mereu înregistrată ca organizație civică (Johnson 2002, 4). DPS a câștigat rapid importanță pe scena politică și a devenit un actor pivotal cu care numeroase partide au format alianțe formale sau informale sau chiar coaliții de guvernare. De la început, DPS a folosit un discurs combinat, bazat pe un amestec într pozițiile anti-comuniste și cele legate de minoritate. Atitudinea anti-comunistă a partidului l-a ajutat să devină un partener de coaliție credibil pentru UDF după alegerile din 1991. Kolarova (1993, 31) susține că aspectul etnic nu a fost definitiv pentru disidenții turci după căderea comunismului, ci mai degrabă sentimentele anti-regim.

Stabilitatea electorală a DPS poate fi asociată cu stabilitatea la nivel de leadership. Ahmet Dogan a fost liderul nedisputat al partidului încă de când chiar el l-a fondat după căderea comunismului. Stilul său carismatic de a conduce, precum și capacitatea de a transforma DPS într-un partener atât pentru stânga, cât și pentru dreapta, i-a consolidat poziția. În programul său, DPS a respins de la început orice formă de fundamentalism islamic sau alte forme de fanatism sau totalitarism, promovând o „Bulgaria unită și democratică” și s-a opus oricăror forme de separatism (Volgyi 2007, 38). Astfel a minimizat discursul socialiștilor de la începuturile

tranziției, care subliniau pericolele ridicate de minoritatea turcă asupra suveranității (Johnson 2002).

România - UDMR

Imediat după ce Frontul Salvării Naționale (FSN) a preluat puterea în Decembrie 1989, UDMR a fost inclusă în Consiliul Provizoriu de Uniune Națională (CPUN) format în ianuarie 1990. Mai multe decrete emise de noul guvern au acordat facilități minimale pentru minoritățile din România, cu privire la educația în limba maternă. Totuși, revendicările mai radicale ale UDMR au fost respinse (precum recunoașterea limbii maghiare ca a doua limbă oficială din România).

Formațiunea se prezintă ca un partid de centru-dreapta, dar mai important este că poate fi privită ca un amestec de moderați și radicali, raportat la interesele minorității maghiare. La începutul perioadei de tranziție, UDMR a fost dominată de radicali. Una dintre figurile proeminente a fost episcopul Tokes Laszlo, care activa ca președinte onorific al partidului, manifestând o atitudine radicală și solicitând repetat autonomie politică și teritorială pentru regiunile în care maghiarii erau majoritari.

Revenind la traiectoria politică a UDMR în prima parte a tranziției, rolul pivotal al partidului, care a acceptat alianțe atât cu partidele de stânga, cât și cu cele de dreapta – nu ar fi putut fi posibil fără o schimbare de discurs de la radicalism către moderarea treptată. Prima schimbare a fost observată în 1993, când moderatul Marko Bela i-a luat locul lui Domokos Geza. Sub conducerea lui Marko, solicitările pentru autonomie au devenit mai puțin vocale. În schimb, UDMR a început să solicite o descentralizare administrativă mai mare, deși autodeterminarea pe baze etnice, ca obiectiv politic, nu a fost scoasă din programul politic. UDMR a păstrat această linie în general moderată și în anii următori, concomitent cu o moderare generală a relațiilor interetnice din întreaga societate românească și din sistemul de partide. În fine, trebuie menționat că UDMR nu este lipsită de concurență politică în interiorul minorității.

Slovacia - SMK

Existența partidelor maghiare în Slovacia poate fi împărțită în trei perioade distincte. Prima este marcată de existența a trei partide separate, apărute în 1989 și 1990: Partidul Civic Maghiar în noiembrie 1989, Mișcarea „Coexistența” în februarie 1990 și Mișcarea Creștin-

Democrată Maghiară o lună mai târziu. Începând cu primele alegeri de după independență, din 1994, cele trei partide au concurat într-o alianță – Coaliția Maghiară - și au obținut 10,2% din voturi. După ridicarea pragului electoral pentru alianțe și fără a avea certitudinea că vreunul dintre ele ar putea trece pe cont propriu pragul electoral de 5%, cele trei partide au decis să fuzioneze și au format Partidul Coaliției Maghiare (SMK), marcând intrarea în a doua fază a existenței partidelor etnice în Slovacia. A treia etapă a debutat în 2009, după sciziunea din cadrul SMK. Fostul lider Bela Bugár și alți câțiva oameni importanți din partid au format „Most-Híd” („Podul” în limba slovacă și maghiară), afirmând că maghiarii reprezintă doar două treimi dintre membrii partidului, restul fiind slovaci.

Putem observa că apariția competiției intra-etnice nu a dus la radicalizarea reprezentanților minorității (mai degrabă a dus la dominația moderaților) și, chiar mai important, a fost asociată cu atenuarea votului etnic strict care a existat până atunci în Slovacia. Dostal a remarcat o radicalizare în discursul SMK după sciziune, readucând în atenția problema autonomiei teritoriale (Dostal 2005, 184), însă radicalizarea SMK nu a fost însoțită și de radicalizarea Most-Híd.

CAPITOLUL 5 – PARTIDELE ETNICE ȘI EUROPENIZAREA CA INSTRUMENT POLITIC

Rolul partidelor etnice în procesul de europenizare este abordat de Kelly (2004), însă acestea nu sunt în centrul studiului său, care se axează mai mult pe rolul instituțiilor internaționale. Totuși, acesta este un pas important în recunoașterea rolului pe care partidele etnice l-au jucat în dinamica relațiilor interetnice și a europenizării în statele post-comuniste. Europenizarea este definită de Grabbe (2003) ca „procesul de (a) construirea, (b) difuziune, (c) instituționalizare de reguli formale și informale, proceduri, paradigme de politică publică, stiluri, moduri de a face lucruri, și credințe comune care au fost mai întâi definite și consolidate în procesul politic specific UE și apoi încorporate în logica, identitățile, structurile politice și politice publice interne (naționale și sub-naționale)”. Când vorbesc despre europenizare în state din Europa Centrală și de Est, mă refer la întregul proces de integrare în instituțiile Euro-Atlantice, precum NATO, UE, Consiliul Europei sau OSCE.

Pe aceste premise, în acest capitol testez două ipoteze. Principala este că *prezența partidelor etnice în guverne a dus la o accelerare a procesului de europenizare*. Ipoteza secundară este că *dimensiunea europeană a activității politice a partidelor etnice a ridicat provocări suplimentare pentru guvernele naționale în procesul de europenizare*. Astfel, folosind procedeul de *process-tracing*, voi arăta că moderarea discursului UDMR a avut atât consecințe pozitive, cât și negative pentru procesul de europenizare din România. Subliniez faptul că partidele etnice sunt actori cu o influență puternică asupra eforturilor de europenizare.

Statele și instituțiile occidentale au considerat problema minorităților naționale în Europa Centrală și de Est ca pe o potențială sursă de conflict la începutul anilor '90. Pentru toate instituțiile majore (UE, NATO, Consiliul Europei) respectarea drepturilor minorităților au fost stabilite ca un criteriu de bază pentru aderare. UE nu a inclus protecția minorităților ca un criteriu de aderare în *acquis*-ul comunitar, dar aceasta se număra printre primele condiții care trebuiau îndeplinite pentru a se putea începe negocierile. Consiliul Europei a urmat o cale maximală, emițând o serie de Recomandări sau adoptând Convenții care cerea statelor membre să acorde drepturi extinse minorităților naționale de pe teritoriile lor. NATO a adoptat o cale intermediară; deși este o organizație militară, a combinat criteriile legate de sectorul militar cu criteriile politice

pentru statele candidate, între care relațiile bune cu vecinii și absența oricărei cauze de conflict intern.

UDMR a câștigat o voce europeană importantă după tentativa reușită de a deveni membru al Partidului Popular European (PPE). A aplicat pentru calitatea de membru în 1998 și a primit statutul de Membru Asociat în 1999. Similar, în Bulgaria DPS s-a asociat Liberalilor Europeni, iar în Slovacia SMK s-a alăturat tot PPE.

Dimensiunea europeană a activității politice a UDMR a fost foarte importantă. Solicitând drepturi extinse, a apelat rapid la instituțiile europene, precum Consiliul Europei sau OSCE. În încercarea de a convinge autoritățile române de nevoia de a acorda mai multe drepturi pentru minorități, UDMR s-a referit constant la „norma și standarde europene”, subliniind diferitele modele de acomodare a minorităților din statele occidentale. Cele mai des folosite exemple au fost Tirolul de Sud din Italia și Insulele Aaland din Finlanda sau tipul de descentralizare teritorială aplicat în Marea Britanie.

UDMR a fost foarte activă în cadrul Consiliului Europei, prima instituție europeană de care s-a „folosit”, încă înainte ca UE sau Parlamentul European să capete relevanță pentru politica internă din România. Două momente pot fi date ca exemplu. În 1995 a fost adoptată Convenția-cadru pentru Minoritățile Naționale, care cerea statelor membre să ofere atât drepturi individuale, cât și drepturi colective pentru membrii minorităților naționale. Reprezentanții UDMR au fost foarte activi în schițarea Convenției, iar apoi s-au folosit de aceasta în politica internă pentru a solicita mai multe drepturi. În același timp, Convenția în sine și implicarea UDMR în realizarea ei au alimentat sentimentele anti-maghiare din cadrul coaliției de guvernare naționaliste care conducea România la acel moment (formată din PDSR, PUNR, PSM și PRM).

Al doilea exemplu este unul mai recent. Pe 26 ianuarie 2006, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei (APCE) a adoptat Recomandarea 1735, care se referă la conceptul de „națiune”. Textul Recomandării a fost schițat de subcomitetele pentru Drepturile Omului și Minorități Naționale, sub supervizarea lui Frunda Gyorgy, pe atunci senator UDMR și președinte al delegației României la APCE. Recomandarea definește națiunea pe criterii etnice și „invită” toate statele membre să își modifice constituțiile pentru a include referințe clare la minoritățile pe teritoriile lor.

Parlamentul României are pe agenda sa încă din 2006 un proiect de lege controversat privind statutul minorităților naționale. În acel an, UDMR a convins guvernul să includă în

proiect prevederi prin care minoritățile naționale primeau statutul de „autonomie culturală”. Deși nu au existat prea multe critici la adresa proiectului în momentul dezbaterilor din Guvern, odată ajuns în Parlament acesta a generat dezbateri aprinse, două dintre partidele aflate în coaliția de guvernare (PD și PC) nefiind de acord cu el. Acestea au argumentat că acordarea autonomiei culturale contravine Constituției, deoarece statul ar pierde controlul asupra unor aspecte care privesc minoritățile și, implicit, o parte din suveranitate. UDMR a desfășurat o activitate puternică de lobby în cadrul PPE, contând și pe sprijinul FIDESZ, partidul de dreapta cu tendințe naționaliste din Ungaria, membru la rândul său în PPE. Totuși, legea a fost ulterior trecută în plan secund, iar de atunci a apărut rareori în discursul public, chiar și al UDMR. Oficial, încă așteaptă să fie dezbătut de Parlament.

În contextul dezbaterilor din România din 2006, europarlamentarul FIDESZ Gyorgy Schopflin a afirmat în Parlamentul European că autoritățile române duc în mod voit o politică de asimilare a populației de ceangăi, care are un fond etnic maghiar, aducând drept dovadă un scurt film documentar. Mai mult, în raportul de țară pentru România emis de PE în primăvara lui 2006, europarlamentarii PPE a impus un amendament care cere României să ia măsuri concrete pentru protejarea și extinderea drepturilor minorităților, menționând explicit nevoia de a le fi acordată autonomie culturală.

UDMR a profitat imediat de acest amendament pentru a pune presiune pe Parlamentul României în faza finală a eforturilor necesare pentru aderarea la UE în 2007. Totuși, după aderare, aria de acțiune a UDMR la nivelul instituțiilor europene s-a redus semnificativ. Cu excepția dezbaterilor publice cu privire la reforma în Educație sau reforma administrativ-teritorială, chestiunile legate de minorități nu au mai constituit un subiect aprins pe agenda publică, mai ales în contextul crizei economice izbucnite în 2009.

Influența partidelor etnice și a implicării lor în coalițiile de guvernare poate fi observată urmărind traiectoria politică a UDMR. Aceasta poate fi împărțită în două etape: anii „radicali” (1990-1996) și anii „moderați”, începând cu alegerile din 1996. Prima perioadă se suprapune peste eforturile României de a deveni membră a Consiliului Europei, care a avut loc în 1993, și peste eforturile de a deveni membră NATO, care au eșuat în primă fază. A doua perioadă coincide cu succesul – deși survenit în urma unui proces lent – de aderare la UE și cu intrarea în NATO. În prima perioadă, România a fost condusă de guverne cu un pronunțat discurs naționalist, a fost martora violențelor interetnice, în timp ce UDMR a fost izolată, chiar și de

către partidele de opoziție. În a doua perioadă, relațiile dintre maghiari și români s-au îmbunătățit considerabil, iar UDMR a făcut parte din aproape toate guvernele formate de atunci.

Rolul partidelor etnice în procesul de europenizare a fost în principal unul pozitiv, dar a avut și consecințe negative. În timpul anilor „radicali”, UDMR a contribuit la tensiunile interetnice continue, în loc să fie un partener credibil de discuție ca reprezentant la minorității maghiare. Moderarea discursului UDMR a dus la cooptarea sa în primul guvern „reformist” al României, care a grăbit procesul de europenizare a țării. Totuși, moderarea pe scena politică internă a coincis cu eforturile continue ale UDMR pe scena internațională de a pune presiune pe Guvernul României, cu ajutorul instituțiilor internaționale, pentru a implementa mai multe prevederi în favoarea minorităților.

CAPITOLUL 6 – FORMAREA PARTIDELOR ETNICE

Scopul acestui capitol este de a cerceta cauzele mobilizării politice a minorităților etnice în spațiul post-comunist, folosind o abordare comparativă. Deși procesul legal de formare a partidelor sau leadershipul partidelor sunt abordate tangențial, mă voi concentra pe factorii care au declanșat mobilizarea, arătând cum explicațiile individuale date până acum de literatură sunt fie neimportante, fie lucrează împreună cu alți factori pentru a explica acest proces.

19 minorități importante în 15 state

Deși pornesc analiza de la un univers inițial de cazuri care include toate statele care s-au aflat sub dominație comunistă, folosesc o serie de filtre pentru a le elimina pe acelea care nu prezintă interes pentru cercetare (în special pe cele nedemocratice și care nu au minorități suficient de importante din punct de vedere numeric).

Tabelul 1: Minorități importante în statele post-comuniste

Țara	Grup dominant (proporție din populația totală)	Minorități importante (proporție din populația totală)
Belarus	Bieloruși (81.2%)	Ruși (11.4%)
Bulgaria	Bulgari (83.9%)	Turci (9.4%) Romi (4.7%)
Croația	Croați (89.6%)	Sârbi (4.5%)
Estonia	Estonieni (67.9%)	Ruși (25.6%)
Kazahstan	Kazaci (53.4%)	Ruși (30%)
Kyrgystan	Kyrgyzi (64.9%)	Uzbeci (13.8%) Ruși (12.5%)
Letonia	Letoni (57.7%)	Ruși (29.6%)
Lituania	Lituanieni (83.4%)	Polonezi (6.7%) Ruși (6.3%)
Macedonia	Macedoneni (64.2%)	Albanezi (25.2%)
Moldova	Moldoveni/Români (78.2%)	Gagauzi (4.4%)
România	Români (89.5%)	Maghiari (6.6%)
Slovacia	Slovaci (85.8%)	Maghiari (9.7%)
Tadjikistan	Tadjici (79.9%)	Uzbeci (15.3%)
Ucraina	Ucraineni (77.8%)	Ruși (17.3%)
Uzbekistan	Uzbeci (80%)	Ruși (5.5%) Tadjici (5%)

Sursa: CIA World Fact Book.

Variabila dependentă pentru această fază a cercetării este *mobilizarea politică* (P) a minorităților etnice. Ca și cu celelalte variabile incluse în cercetare, construiesc această variabilă ca pe una dihotomică, pentru care aloc scoruri de 0 (absentă) sau 1 (prezentă). Iau în considerare șase variabile independente, pe vaza cadrului teoretic al cercetării. Acestea sunt: existența unor relații conflictuale în trecut între grupul majoritar și minoritar (A), discriminarea formală a minorității (B), discriminarea informală a minorității (C), concentrarea teritorială a minorității (D), existența unor partide anti-minoritate relevante (E), și sprijin din partea statului-mamă (F).

Tabelul 2: Expresii cauzale simple asociate cu mobilizarea politică a minorităților etnice și cazurile corespunzătoare

Expresie	Acoperirea brută (Raw coverage)	Acoperirea unică (Unique coverage)	Consistență	Cazurile în care apare rezultatul
<i>E</i> +	0.363636	0.181818	1.000000	Maghiari în România, Maghiari în Slovacia, Ruși în Letonia, Sârbi în Letonia
<i>BC</i> +	0.363636	0.090909	1.000000	Romi în Bulgaria, Ruși în Letonia, Ruși în Estonia, Sârbi în Croația
<i>BF</i> +	0.363636	0.090909	1.000000	Ruși în Estonia, Albanezi în Macedonia, Ruși în Letonia, Sârbi în Croația
<i>CF</i>	0.363636	0.090909	1.000000	Ruși în Estonia, Turci în Bulgaria, Ruși în Letonia, Sârbi în Croația

Acoperirea soluției (Solution coverage)	0.727273
Consistența soluției (Solution consistency)	1.000000

Sursa: Tabel realizat pe baza fsQCA și Tosmana.

Conflictele etnice din trecut, deși un element important care se află la baza construirii identităților naționale, nu pare să aibă influență asupra formării partidelor etnice după căderea comunismului. Cu alte cuvinte, la nivelul regiunii, minoritățile etnice nu se mobilizează politic doar pentru că înainte de comunism au existat conflicte cu grupul dominant din societate. Discriminarea (formală și informală) percepută la începuturile tranziției, în schimb, a contribuit semnificativ la mobilizarea minorităților, în special în combinație cu implicarea statelor-mamă. La rândul lor, partidele anti-minoritate sunt actori politici semnificativi a căror existență explică de sine stătător formarea partidelor etnice. Pe scurt, partidele etnice s-au format mai ales în contextul în care minoritatea a perceput o amenințare din partea majorității sau a statului, fie prin implementarea unei legislații percepută ca fiind discriminatorie, fie prin radicalizarea discursului public pe fondul apariției partidelor extremiste.

CAPITOLUL 7 – PARTICIPAREA PARTIDELOR ETNICE ÎN COALIȚII DE GVERNARE

Acest capitol urmărește să identifice cauzele care împiedică partidele etnice să participe în coalițiile guvernamentale post-comuniste. Realizez o analiză longitudinală comparativă în care iau în considerare toate alegerile legislative din țări post-comuniste cu minorități relevante reprezentate de partide etnice în care cel puțin un partid etnic al minorității a obținut mandate în parlament. Sunt 44 de cazuri în peste două decenii, partidul reprezentat în alegeri fiind unitatea de analiză.

Tabelul 3: Cazuri incluse în analiză

Țara	Alegerile	Minoritatea	Partidele minorității
Bulgaria	1990, 1991, 1994, 1997, 2001, 2005, 2009	Turci	Mișcarea pentru Drepturi și Libertăți (DPS)
Estonia	1995, 1999	Ruși	Partidul Popular Unit din Estonia (EUPP)
Letonia	1993, 1995, 1998, 2002, 2006, 2010	Ruși	Partidul Armoniei Naționale (NHP)/Centrul Armoniei (HC)/Partidul Social Democratic Armonia (SDPH), Partidul Socialist din Letonia (LSP), Drepturi Egale (ER)
Macedonia	1994, 1998, 2002, 2006, 2008, 2011	Albanezi	Partidul Popular Democratic, Partidul pentru Prosperitate Democratică (PDP), Partidul Democratic al Albanezilor (DPA), Uniunea Democratică pentru Integrare (DUI), Reînvierea Națională Democratică (NDR)
Romania	1990, 1992, 1996, 2000, 2004, 2008	Maghiari	Uniunea Democratică a Maghiarilor din România (UDMR)
Slovacia	1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2012	Maghiari	Partidul Coaliției Maghiare (PHC), Most Hid (MH)

Tabelul 4: Codarea variabilelor

Variabile (Condiții și Rezultat)	Acronim	Valori
Schimbări organizaționale	A	1: fuziuni sau sciziuni între alegeri 0: absența fuziunilor sau sciziunilor
Leadershipul partidului	B	1: lideri diferiți față de alegerile anterioare 0: același lider
Poziție pivotală	C	1: Dețin poziție pivotală conform Indexului Banzhaf 0: Nu deține poziție pivotală
Participarea în guvernarea anterioară	D	1: În guvern înaintea alegerilor pentru mai mult de jumătate de mandat 0: în opoziție, sau în guvern pentru mai puțin de jumătate de mandat
Implicarea în dispute interetnice	E	1: participarea la proteste, scandaluri sau alte forme de tensiune publică cu privire la probleme etnice 0: neimplicare sau exprimarea unor poziții moderate
Intrarea în coaliții de guvernare	S	1: partid etnic inclus în coaliție 0: partid etnic neinclus în coaliție

Tabelul 5: Expresii cauzale simple pentru absența din coalițiile de guvernare

Expresie	Acoperirea brută (Raw coverage)	Acoperirea unică (Unique coverage)	Consistența	Cazurile care corespund
bdE	0.448276	0.448276	0.866667	MRF (BG) 1990, MRF (BG) 1997, PDP (MK) 1994, DPA (MK) 1998, PDP (MK) 2002, DPA (MK) 2011, UDMR (RO) 1992, PHC (SK) 1994, EUPP (ET) 1995, EUPP (ET) 1999, ER (LV) 1993, LSP (LV) 1995, ER (LV) 2006
bcD	0.172414	0.172414	1	MRF (BG) 1994, MRF (BG) 2009, PHC (SK) 2006, Most Hid (SK) 2012, UDMR (RO) 2008
Be	0.137931	0.137931	0.800000	FHR (LV) 2002, NHP/HC (LV) 2006, SDPH (LV) 2010

Acoperirea soluției	0.758621
Consistența soluției	0.880000

O implicație majoră a rezultatelor analizei este că neinclusiunea în coalițiile de guvernare poate fi determinată de factori endogeni, precum continuitatea în leadership sau urmărirea agresivă a reprezentării minorității, printr-un comportament radical. Rezultatele indică faptul că absența schimbărilor la nivelul leadershipului și implicarea în dispute interetnice explică cel mai bine absența partidelor etnice din coaliții. Având în vedere că implicarea în aceste dispute se face de obicei prin vocea sau la comanda liderilor partidului, combinația celor două condiții cauzale relevă rolul crucial pe care îl joacă aceștia în viața partidelor lor. Această concluzie este sprijinită și de irelevanța schimbărilor organizaționale (fuziuni sau sciziuni) care indică faptul că electoratele etnice sunt loiale în special liderilor și mai puțin unui partid ca organizație. Per total, concluziile acestui capitol confirmă natura „catch-all” a partidelor etnice, personalitățile puternice din elita minorității fiind capabile să mobilizeze mai bine electoratele, chiar cu riscul de a nu fi parteneri dezirabili pentru coaliții de guvernare.

Acest aspect deschide o nouă direcție de cercetare: având în vedere că acest tipar este acceptat de electoratele etnice, care trimit constant în parlament partide cu lideri radicali care rămân în opoziție, este posibil ca grupurile etnice să își perceapă interesele ca fiind mai bine (sau cel puțin suficient de bine) reprezentate dacă partidele lor sunt în parlament, dar în opoziție. Acest lucru s-ar putea întâmpla deoarece minoritățile ar putea privi colaborarea cu partidele non-etnice din sistemul de partide ca pe o amenințare la adresa propriei identități și de aceea să prefere lideri mai radicali. În același timp, electoratele etnice ar putea tinde să își urmeze orbește liderii, indiferent de tipul de discurs, câtă vreme profilul public al minorității este păstrat.

O altă concluzie importantă este că poziția pivotală a partidelor etnice nu le garantează prezența în guvernare. Cu alte cuvinte, partidele etnice radicale ar putea fi uneori parteneri chiar mai puțin dezirabili pentru coaliții decât partidele extremiste.

CAPITOLUL 8 – COMPETITIVITATEA ELECTORALĂ ÎN SISTEMELE DE PARTIDE INTRA-ETNICE ÎN STATELE POST-COMUNISTE

Scopul acestui capitol este de a aprofunda înțelegerea teoretică și empirică a politicii etnicității în Europa post-comunistă prin focusarea pe competiția electorală dintre partidele etnice care concurează pentru voturile aceleiași minorități.

Având în vedere considerațiile teoretice și empirice din literatura existentă, definesc ca variabilă dependentă în acest capitol - intensitatea competiției electorale intra-etnice ca pe o funcție a strategiilor de supralicitare adoptate de partidele etnice rivale, care la rândul lor pot apărea în diferite contexte generate de condiții specifice, precum poziția unuia dintre partide cu privire la guvernul național (la guvernare sau în opoziție), apariția schimbărilor organizaționale în interiorul sistemului de partide intra-etnice, care poate duce la apariția partidelor „de flanc”, existența unor praguri electorale permissive sau restrictive (în raport cu dimensiunea minorității), sau intervenția unui stat-mamă.

Rezultatul urmărit, intensitatea competiției electorale intra-etnice, poate fi ridicată (1) sau scăzută (0). Condițiile cauzale sunt: un stat-mamă asertiv (A), apartenența la guvernarea anterioară a partidului mai mare (B), existența unor dispute interetnice înaintea alegerilor (C), sciziuni sau fuziuni în interiorul sistemului de partide intra-etnic înaintea alegerilor (D) și existența unui prag electoral riscant (E).

Tabelul 6: Expresii cauzale simple asociate cu o intensitate ridicată a competiției electorale intra-etnice și cazurile corespunzătoare

Expresie	Acoperirea brută (Raw coverage)	Acoperirea unică (Unique coverage)	Consistența	Cazuri corespunzătoare
<i>Ce +</i>	0.700000	0.700000	1.000000	Ruși în Estonia 1999, Ruși în Letonia 1993, Ruși în Letonia 1995, Ruși în Letonia 2006, Albanezi în Macedonia 2002, Albanezi în Macedonia 2008, Albanezi în Macedonia 2011
<i>AcE +</i>	0.200000	0.200000	1.000000	Maghiari în Slovacia

				2010, Maghiari în Slovacia 2012
--	--	--	--	------------------------------------

Acoperirea soluției	0.900000
Consistența soluției	1.000000

Aplicarea unor prevederi electorale permisive nu garantează apariția mai multor partide care să concureze pentru același electorat. Mai mult, supralicitarea nu este întotdeauna efectul competiției electorale intra-etnice, ceea ce pare să sprijine afirmațiile lui Chandra sau Zuber conform cărora competiția intra-etnică favorizează moderația sau cel puțin că partidele care pot alege dintr-o gamă mai largă de strategii nu vor alege în mod necesar supralicitarea. Comportamentul statelor-mamă nu pare să influențeze tacticile adoptate de partidele etnice în statele-gazdă. După cum arată și părțile anterioare ale analizei mele, implicarea statelor-mamă a fost mai puternică la începutul perioadelor de tranziție și europenizare, însă importanța lor s-a diminuat treptat pe măsură ce sistemele de partide naționale devin mai instituționalizate și partidele etnice devin actori obișnuiți pe scena politică națională. Modificările organizaționale din interiorul sistemului de partide intra-etnic au impact redus și apar ca fiind relevante doar când competiția electorală nu este una intensă. Acest fapt ar putea să indice că nu partidele ca organizație per se, ci elitele sunt cele care contează în determinarea votului exprimat de electorat, după cum relevă și analiza din capitolul anterior.

CAPITOLUL 9 – COMPETIȚIA ELECTORALĂ INTRA-ETNICĂ DIN PERSPECTIVA TEORIEI JOCURILOR

Modelul lui Anthony Downs de competiție unidimensională între două partide a fost propus încă din 1957, iar de atunci a fost folosit de numeroase ori pentru a explica dinamici politice la nivelul sistemelor de partide, cu variații pentru competiție între mai mult de două partide, pentru situații în care alegătorii cunoșteau cu certitudine sau nu poziția partidelor sau în care partidele cunoșteau cu certitudine sau nu poziția alegătorului median. Totuși, acest model nu a fost aplicat niciodată pentru a explica dinamica politică intra-etnică. Modelul de teoria jocurilor în trei faze pentru care pun bazele în acest capitol pornește de la modelul lui Downs și ia în calcul factorii exogeni care afectează competiția și induc elementul strategic în comportamentul partidelor etnice și al electoratului. În cele ce urmează ilustrez cele trei faze ale jocului, în timp ce elementele funcțiilor de utilitate și calcularea payoffurilor vor fi definite într-o cercetare ulterioară.

Presupunem că la momentul T_0 au loc alegeri nestrategice – de exemplu, alegeri locale într-o zonă în care minoritatea este concentrată. Partidul A (principalul partid al minorității, reprezentantul clasic) obține x voturi, partidul B (un partid mai mic, care se prezintă ca alternativă și concurent al lui A pentru votul minorității) obține $1-x$. La momentul T_1 urmează alegeri parlamentare, iar ambele partide știu că la începutul campaniei electorale se bazează pe x , respectiv $1-x$ din voturile minorității. Cunoscând pragul electoral, partidul B decide dacă intră sau nu în alegeri. Cunoscând decizia partidului B, partidul A decide la rândul său dacă intră sau nu în alegeri. Dacă nici un partid nu intră în alegeri, jocul se oprește. Dacă ori doar B, ori doar A intră în alegeri, jocul se oprește. Dacă ambele partide intră în alegeri, jocul continuă.

În faza a doua, cunoscând că partidul B intră în alegeri, partidul A intră la rândul său, și are la dispoziție posibilitatea de a oferi o alianță lui B pentru a nu împărți votul minorității, sau pe cea de a intra în competiție cu B. Dacă B acceptă alianță, jocul se oprește. Dacă B refuză alianță, jocul continuă.

În a treia fază, B a refuzat alianța, dorește competiția și alege strategia. B poate fi moderat sau radical. La rândul său, A, cunoscând alegerea lui B în privința strategiei, decide la rândul său dacă adopta o strategie moderată sau radicală.

Astfel, putem avea o competiție între două partide radicale (situație în care putem testa ipoteza supralicitării), între două partide moderate (situație în care putem testa ipoteza sublicitării), sau între un partid moderat și unul radical.

Electoratul minoritar apare de asemenea ca actor în joc, la finalul campaniei electorale. Membrii săi cunosc preferința reală pe care o are pentru unul dintre partide, strategiile adoptate de partide și pragul electoral care trebuie atins de măcar unul dintre partide pentru ca minoritatea să aibă reprezentare. Prin urmare, putem analiza votul strategic exprimat de acesta.

Modelul are corespondent empiric în alegerile post-comuniste din Europa Centrală și de Est pentru fiecare dintre situațiile posibile rezultate, însă avantajele modelului sunt că poate fi aplicat pentru orice context electoral dintr-o societate în care minoritățile etnice au reprezentare politică și pot concura cu șanse reale pentru mandate în parlament. În urma dezvoltării ulterioare a jocului, mă aștept să evidențiez faptul că supralicitarea reduce payoffurile ambelor partide, precum și pe cele ale electoratului.

Acest model, ale cărei premise au fost puse de teză, contribuie la literatura de specialitate în trei direcții principale: este o aplicație nouă și o dezvoltare a modelului lui Downs, permite testarea ipotezelor principale din dezbaterile dintre „centrifugaliști” și „centripetațiști”, și reprezintă o contribuție la literatura privind votul strategic, în special în contextul minorităților etnice.

CONCLUZII

Pe lângă concluziile trase la finalul fiecărui capitol analitic, pot fi trase câteva concluzii generale despre comportamentul partidelor etnice în contextul europenizării.

Partidele etnice au jucat un rol important atât în europenizarea statelor post-comuniste, atât ca fenomen general, cât și în ceea ce privește aspectele tehnice ale acestuia. Încă de la formarea lor, partidele etnice au urmărit atingerea propriilor obiective în ceea ce privește reprezentarea minorității și interesele politice proprii, dar și traseul către consolidarea democratică a țării-gazdă și integrarea în instituțiile euro-atlantice, cu precădere UE, care garantau atingerea unor standarde mai bune pentru minoritate. Majoritatea partidelor etnice care reprezintă minorități relevante au obținut reprezentare în parlamentele naționale de-a lungul acestei perioade, asigurându-și în mod constant accesul la dezbaterile publice relevante, atât în ceea ce privește minoritatea, cât și politica generală a țării. În unele state, precum România sau Bulgaria, partidele etnice principale nu s-au schimbat. În altele, precum Slovacia, ele au trecut prin transformări semnificative. În Macedonia, unde minoritatea este numeroasă, există două partide etnice mari, reprezentarea nu este periclitată, iar partidele își permit ca pe lângă discursul pro-minoritate, să capete o orientare ideologică mai clară, să se alterneze la guvernare sau să alterneze discursul radical cu cel moderat. Minoritățile și partidele pro-ruse din țările baltice sau din Asia Centrală au un statut aparte, iar comportamentul lor a fost unul atipic, influența Rusiei fiind foarte pronunțată.

Apariția unor partide concurente în cadrul aceleiași minorități a fost considerată mult timp un pericol pentru stabilitatea democratică a societăților multi-etnice, iar Europa post-comunistă oferă posibilitatea de a studia acest fenomen, consecințele sale, dar și motivele pentru care apare sau nu sau pentru intensitatea acestuia. În contextul apartenenței la UE sau la alte instituții internaționale care mizează pe stabilitatea democratică a membrilor, precum NATO sau Consiliul European, potențialul de radicalizare etnică a fost mult redus, această strategie aducând mai multe dezavantaje decât avantaje. Totuși, observăm că electoratele etnice continuă să prefere uneori partide cu un discurs mai radical, dar mai ales atunci când nu există alternativă moderată și când nu există altă cale de a obține reprezentare parlamentară semnificativă. Per total însă, acolo unde există partide etnice concomitent cu apartenență sau influență puternică din partea instituțiilor europene, conflictele etnice sunt absente, iar tensiunile interetnice, chiar dacă nu

dispar complet, așa cum s-a întâmplat în timpul comunismului, rămân internalizate în sistemul politic și sunt abordate exclusiv prin mijloace politice convenționale.

List of references:

- Akkerman, T. (2003) 'Populism and Democracy: Challenge or Pathology', *Acta Politica*, 38, 2.
- Alesina, Alberto, Baqir, Reza, & Easterly, William. (1999). Public Goods and Ethnic Divisions. *Quarterly Journal of Economics*, 114(4), 1243-1284.
- Alonso, S. & Ruben, R. (2005) 'Political Representation and Ethnic Conflict in New Democracies', *European Journal of Political Research*, 46, 2.
- Anderson, Benedict. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Anderson, Christopher J. (2007) 'The End of Economic Voting? Contingency Dilemmas and the Limits of Democratic Accountability', *Annual Review of Political Science* 10: 271-296.
- Baron, David (1993) 'Government Formation and Endogenous Parties' *American Political Science Review* 87(1): 34-47.
- Barth, Fredrik. (1969). *Ethnic Groups and Boundaries*. Boston: Little, Brown.
- Bates, Robert H. (1983). Modernization, Ethnic Competition, and the Rationality of Politics in Contemporary Africa. In Donald Rothchild & Victor A. Olorunsola (Eds.), *The State versus Ethnic Claims: African Policy Dilemmas* (pp. 152-171). Boulder, CO: Westview Press.
- Bean, Clive and Anthony Mughan (1989) 'Leadership Effects in Parliamentary Elections in Australia and Britain'. *American Political Science Review* 83(4): 1165-1179.
- Bellucci, Paolo (1984) 'The Effect of Aggregate Economic Conditions on the Political Preferences of the Italian Electorate, 1953-1979', *European Journal of Political Research* 12(4): 387-401.
- Blalock, Hubert M. (1967). *Toward a Theory of Minority-group Relations*. New York: John Wiley & Sons.
- Blumer, Herbert. (1958). Race Prejudice as a Sense of Group Position. *The Pacific Sociological Review*, 1(1), 3-7.

- Bobo, Lawrence. (1983). Whites' Opposition to Busing: Symbolic Racism or Realistic Group Conflict? *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(6), 1196-1210.
- Bobo, Lawrence. (1988). Group Conflict, Prejudice, and the Paradox of Contemporary Racial Attitudes. In Phyllis A. Katz & Dalmas A. Taylor (Eds.), *Eliminating Racism: Profiles in Controversy* (pp. 85-114). New York: Plenum Press.
- Bolzman, Claudio. (2011). The Transnational Political Practices of Chilean Migrants in Switzerland. *International Migration*, 49(3), 144-167.
- Bonacich, Edna. (1972). A Theory of Ethnic Antagonism: The Split Labor Market. *American Sociological Review*, 37(5), 547-559.
- Bonacich, Edna. (1979). The Past, Present and the Future of Split Labor Market Theory. In Cora Bagley Marrett & Cheryl Leggon (Eds.), *Research in Race and Ethnic Relations: A Research Annual, Vol. 1* (pp. 17-64). Greenwich, CT: JAI Press.
- Bonacich, Edna, & Modell, John. (1980). *The Economic Basis of Ethnic Solidarity: Small Business in the Japanese American Community*. Berkeley - Los Angeles - London: University of California Press.
- Birch, Sarah (2001) 'Electoral Systems and Party System Stabilization in Post-Communist Europe', Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, San Francisco.
- Birner, Johanna Kristin (2007) *Ethnicity and Electoral Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brubaker, R. (1996) *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bugajski, J. (1994) *Ethnic Politics in Eastern Europe: A Guide to Nationality Policies, Organizations, and Parties*. Armonk, NY: M.E. Sharpe.
- Bugajski, J. (2002) *Political Parties of Eastern Europe. A Guide to Politics in the Post-Communist Era*. Armonk, NY & London: M.E. Sharpe.
- Bunce, Valerie, "Rethinking Recent Democratization: Lessons from the Postcommunist Experience". *World Politics*, Volume 55, Number 2, January 2003, pp. 167-192.

- Caselli, Francesco, & Coleman, Wilbur John II. (2006). *On the Theory of Ethnic Conflict*. Working paper. Centre for Economic Performance.
- Chandra, Kanchan (2004) *Why Ethnic Parties Succeed: Patronage and Ethnic Headcounts in India*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chandra, Kanchan (2005) 'Ethnic Parties and Democratic Stability', *Perspectives on Politics* 3(2): 235–252.
- Chandra, Kanchan and Metz, David (2002) 'A New Cross-National Database on Ethnic Parties', Paper presented at the Annual Meeting of the Midwestern Political Science Association, Chicago.
- Chandra, Kanchan. (2011). "What is an Ethnic Party?" *Party Politics*, 17(2), 151-169.
- Chiru, M. & Ciobanu, I. (2009) 'Legislative Recruitment and Electoral System Change: The Case of Romania', *CEU Political Science Journal*, 4, 2, April, pp. 192–231.
- Cohen, Frank S. (1997) 'Proportional versus Majoritarian Ethnic Conflict Management in Democracies', *Comparative Political Studies* 30(5): 607–630.
- Cox, Gary W. (1997) *Making Votes Count: Strategic Coordination in Worlds Electoral Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Craig, R. L. (2005) *Systemic Discrimination in Employment and the Promotion of Ethnic Equality*. Oslo: University of Oslo.
- Craiutiu A (1995) 'A dilemma of dual identity: the democratic alliance of Hungarians in Romania'. *East Eur Constit Rev* 4(2):43–49.
- Crewe, Ivor and King, Anthony (1995) *SDP: the birth, life and death of the Social Democratic Party*. Oxford: Oxford University Press.
- Cummings, Scott. (1980). *Self-Help in Urban America: Patterns of Minority Business Enterprise*. New York: Kennikat Press.
- Dahl, Robert, 1971, *Polyarchy: Participation and Opposition*, New Haven, Yale University Press.

- Davis, James W. (1998) *Leadership Selection in Six Western Democracies*. New York: Routledge.
- De Swaan, Abram (1973). *Coalition Theories and Cabinet Formation: A Study of Formal Theories of Coalition Formation Applied to Nine European Parliaments After 1918*. Amsterdam: Elsevier.
- De Winter, Lieven (1998) 'Conclusion: A Comparative Analysis of the Electoral Office and Policy Success of Ethnoregionalist Parties', in Lieven De Winter and Huri Tursan (eds.) *Regionalist Parties in Western Europe*, London: Routledge, 204–247.
- Deegan-Krause K (2006) *Elected affinities: democracy and party competition in Slovakia and the Czech Republic*. Stanford University Press: Stanford.
- Despres, Leo A. (1975). Toward a Theory of Ethnic Phenomena. In Leo A. Despres (Ed.), *Ethnicity and Resource Competition* (pp. 187-208). The Hague: Mouton Publishers.
- Deutsch, Karl W. (1953). *Nationalism and Social Communication*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press.
- Deutsch, Karl W. (1961). Social Mobilization and Political Development. *American Political Science Review*, 55(3), 493-514.
- Diamond, L. & Gunther, R. (2003) 'Species of Political Parties', *Party Politics*, 9, 2.
- Dimitrijevic, N. (2002) 'Ethno-Nationalized States of Eastern Europe: Is There a Constitutional Alternative?', *Studies in East Europe Thought*, 54, 4.
- Dostal, O. (2005) *Ethnic minorities*. Available at [http://www.institute.sk/upload/pdf/2005_global_minorities.pdf], accessed on 23 March 2011.
- Druckman, James N. and Roberts, Andrew (2007) 'Communist Successor Parties and Coalition Formation in Eastern Europe', *Legislative Studies Quarterly* 32(5): 5–31.
- Duverger, M. (1972) 'Factors in a Two-Party and Multiparty System', in Duverger, M. (ed.) (1972) *Party Politics and Pressure Groups*. New York: Thomas Y. Crowell.
- Eisenstadt, Samuel N., & Rokkan, Stein (Eds.). (1973). *Building States and Nations. Models and Data Resources*. Beverly Hills–London: Sage Publications.

- Eisinger, Peter K. (1973). The Conditions of Protest Behavior in American Cities. *American Political Science Review*, 67(1), 11-28.
- Evans, Geoffrey and Whitefield, Stephen (1993) 'Identifying the Bases of Party Competition Eastern Europe', *British Journal of Political Science* 23(4): 521-538.
- Farrell, David M. (1996) 'Campaign Strategies and Tactics' in Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi and Pippa Norris (eds.) *Comparing Democracies. Elections and Voting in Global Perspective*, London: Sage, 160-183.
- Fearon, James D. and Laitin David D. (1996) 'Explaining Interethnic Cooperation', *American Political Science Review* 90(4): 715–735.
- Fearon, James D. (1998). Commitment Problems and the Spread of Ethnic Conflict. In David A. Lake & Donald Rothchild (Eds.), *The International Spread of Ethnic Conflict* (pp. 107-126). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Fearon, James D. (1999). *Why Ethnic Politics and "Pork" Tend to Go Together*. Working Paper. Stanford University. Stanford, CA.
- Fearon, James D. (2006). Ethnic Mobilization and Ethnic Violence. In Barry R. Weingast & Donald A. Wittman (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Economy* (pp. 852-868). Oxford – New York: Oxford University Press.
- Fennema, M. (1997) 'Some Conceptual Issues and Problems in the Comparison of Anti-Immigrant Parties in Western Europe', *Party Politics*, 3, 4.
- Ferejohn, John (1986) 'Incumbent Performance and Electoral Control', *Public Choice* 50(1): 5-25.
- Fidrmuc, Jan (2000) 'Economics of Voting in Post-Communist Countries', *Electoral Studies* 19(2/3): 199-217.
- Fiorina, Morris P. (1981) *Retrospective Voting in American National Elections*, New Haven: Yale University Press.
- Flora, Peter. (1973). Historical Processes in Social Mobilization: Urbanization and Literacy, 1850–1965. In Samuel N. Eisenstadt & Stein Rokkan (Eds.), *Historical Processes in*

Social Mobilization: Urbanization and Literacy (pp. 213-258). Beverly Hills–London: Sage Publications.

Freire, Andre, and Costa Lobo, Marina (2005) ‘Economics, Ideology and Vote: Southern Europe, 1985–2000’, *European Journal of Political Research* 44(4): 493–518.

Friedman, E. (2005) ‘Electoral system design and minority representation in Slovakia and Macedonia’. *Ethnopolitics* 4(4):381–396.

Gamson, William A. (1975). *The Strategy of Social Protest*. Homewood, IL: Dorsey.

Geertz, C. (1963). *Old Societies and New States: The Quest for Modernity in Asia and Africa*. New York: Free Press.

Gellner, E. (1969). *Thought and Change*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Gellner, Ernest. (1983). *Nations and Nationalism*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Gherghina, Sergiu. (2008). ‘Downplaying the Centre: Party Organizations and Electoral Volatility in Central and Eastern Europe’, Paper presented at the ECPR Political Parties Summer School *Political Parties and European Politics*, Florence.

Gherghina, Sergiu .(2009) ‘Still waters run deep: party organization and electoral stability in New Democracies’, paper presented at the ECPR Joint Session of Workshops, Lisbon.

Gherghina, Sergiu (2009) ‘Causes of Extremist Parties’ Success in Central and Eastern European States’ in Uwe Backes, Tytus Jaskulowski, and Abel Polese (eds.) *Totalitarianism and Transformation*, Gottingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Gherghina, Sergiu and Jigla, George (2011) ‘Explaining Ethnic Mobilization in Post-Comunist Countries’, *Europe-Asia Studies* 63(1): 49-76.

Giugni, Marco, & Passy, Florence. (2004). ‘Migrant Mobilization between Political Institutions and Citizenship Regimes: A Comparison of France and Switzerland’. *European Journal of Political Research*, 43(1), 51-82.

Glasgow, Garrett, Golder, Matt, and Golder, Sona N. (2011) ‘Who “Wins”? Determining the Party of the Prime Minister’, *American Journal of Political Science* 55(4): 936-953.

- Grabbe, Heather, 2003. "Europeanization Goes East: Power and Uncertainty in the EU accession process". In *The Politics of Europeanization*, eds. Featherstone and Radaelli, Oxford University Press, pp. 312-314.
- Gourevitch, Peter Alexis. (1979). 'The Reemergence of "Peripheral Nationalisms": Some Comparative Speculations on the Spatial Distribution of Political Leadership and Economic Growth.' *Comparative Studies in Society and History*, 21(03), 303-322.
- Grzymala-Busse, Anna M. (2001) 'Coalition formation and the regime divide in East Central Europe', *Comparative Politics* 34(1): 85–104.
- Gunther, Richard, and Larry Diamond (2003) 'Species of Political Parties. A New Typology', *Party Politics* 9(2): 167-199.
- Gurr, T. (1993) *Minorities at Risk: A Global View of Ethnopolitical Conflicts*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.
- Gurr, T. R. & Harff, B. (1994) *Ethnic Conflict in World Politics*. Boulder, CO: Westview Press.
- Hainsworth, P. (1992) 'Introduction. The Cutting Edge: The Extreme Right in Post-War Europe and the USA', in Hainsworth, P. (ed.) (1992) *The Extreme Right in Europe and the USA*. London, Pinter Publishers.
- Hall JA (ed) (1996) *Civil society, theory, history, comparison*. Polity press, Cambridge.
- Hannan, Michael T. (1979). 'The Dynamics of Ethnic Boundaries in Modern States.' In John W. Meyer & Michael T. Hannan (Eds.), *National Development and the World System: Educational, Economic and Political Change, 1950-1970* (pp. 253-275). Chicago: University of Chicago Press.
- Hechter, Michael. (1975). *Internal Colonialism: The Celtic Fringe in British National Development, 1536-1966*. London: Routledge - Kegan Paul.
- Hechter, Michael, & Levi, Margaret. (1979). 'The Comparative Analysis of Ethnoregional Movements.' *Ethnic and Racial Studies*, 2(3), 260-274.
- Hislope, Robert (1997) 'Intra-Ethnic Conflict in Croatia and Serbia: Flanking and the Consequences for Democracy', *East European Quarterly* 30(4): 471–494.

- Hooghe, Marc. (2005). 'Ethnic Organisations and Social Movement Theory: The Political Opportunity Structure for Ethnic Mobilisation in Flanders'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(5), 975-990.
- Horowitz, D. L. (1985) *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Horowitz, D. L. (1991) *A Democratic South Africa?: Constitutional Engineering in a Divided Society*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Horowitz, D. L. (1993). 'Democracy in divided societies', *Journal of Democracy* 4(4):18–38.
- Horowitz, D. L. (2000) *The Deadly Ethnic Riot*. Berkeley, CA & Los Angeles, CA, University of California Press.
- Hristov H (2007) *Development of post-communist party systems: Bulgaria and Romania in comparative perspective*. MA thesis submitted to the Department of Political Science University at the Central European University.
- Huntington, Samuel (1968) *Political Order in Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Hutchinson, J. & Smith, A. D. (1996) *Ethnicity*. New York: Oxford University Press.
- Ilonszki, G. & Kurtan, S. (2003) 'Hungary', *European Journal of Political Research*, 42, 7/8, pp. 967–74.
- Ishiyama, John T. (2009). 'Do Ethnic Parties Promote Minority Ethnic Conflict?' *Nationalism and Ethnic Politics*, 15(1), 56-83.
- Ishiyama, John (2001) 'Ethnopolitical Parties and Democratic Consolidation in Post-Communist Eastern Europe', *Nationalism and Ethnic Politics* 7(1): 25–45.
- Ishiyama JT, Breuning M (1998) *Ethnopolitics in the New Europe*. Lynne Reinner Publishers, Boulder.
- Ishiyama, John and Breuning, Marijke (2011) 'What's in a name? Ethnic party identity and democratic development in post-communist politics', *Party Politics* 17(2): 223-241.
- Jackson, John E., Klich, Jacek, and Poznańska, Krystyna (2003) 'Economic Transition and Elections in Poland', *Economics of Transition* 11(1): 41-66.

- Jacoby, Wade, 2004. *The Enlargement of the European Union and NATO: Ordering from the Menu in Central Europe*. Cambridge University Press.
- Janda, K. (1980) *Political Parties: A Cross National Survey*. New York: The Free Press.
- Jenkins, J. Craig, & Perrow, Charles. (1977). 'Insurgency of the Powerless: Farm Worker Movements (1946-1972).' *American Sociological Review*, 42(2), 249-268.
- Johnson, C. (2002) 'Democratic transition in the Balkans: Romania's Hungarian and Bulgaria's Turkish Minority (1989-99)'. *Natl Ethn Politics* 8(1):1-28.
- Johns, Michael, (2003). "Due as I Say, Not as I Do? The European Union, Eastern Europe and Minority Rights". *East European Politics and Societies* 17: 682-689.
- Juberias, Carlos Flores. (2000). 'Post-Communist Electoral Systems and National Minorities: A Dilemma in Five Paradigms'. In Jonathan P. Stein (Ed.), *The Politics of National Minority Participation in Post-Communist Europe* (pp. 31-64). Armonk, NY: M. E. Sharpe.
- Kantor, Z. (2008) 'Institutionalizing nationalism'. In: Blasko A, Janusauskiene D (eds) *Political transformation and changing identities in central and Eastern Europe*. The Council for Research in Values and Philosophy, Washington.
- Karasimeonov, G. (2006) *Organizational structures and internal party democracy in South Eastern Europe*. Gorex Press, Sofia.
- Karl TL, Schmitter PC (1995). 'From an iron curtain to a paper curtain: grounding transitologists or students of postcommunism.' *Slav Rev* 54(4):965-978.
- Katz, Richard S. and Peter Mair (1990) 'Three Faces of Party Organization: Adaptation and Change'. *The European Policy Research: EPRU Working Papers 4/90*, Manchester: Department of Government, Victoria University of Manchester.
- Katz, Richard S., and Peter Mair (1993) 'The Evolution of Party Organizations in Europe: Three Faces of Party Organization' in William Crotty (ed.) *Political Parties in a Changing Age*, special issue of the *American Review of Politics* 14: 593-617.
- Keating, Michael (1996) *Nations Against the State. The Politics of Nationalism in Quebec, Catalonia and Scotland*. New York: St. Martin's Press.

- Kelly, Judith (2004). *Ethnic Politics in Europe: the Power of Norms and Incentives*. Princeton University Press.
- Kitschelt, Herbert (2001) 'Divergent Paths of Postcommunist Democracies', in Larry Diamond and Richard Gunther (eds.) *Political Parties and Democracy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Koinova, Maria. (2011). Diasporas and Secessionist Conflicts: Mobilization of the Albanian, Armenian, and Chechen Diasporas. *Ethnic and Racial Studies*, 34(2), 333-356.
- Kolarova, R (1993) 'Tacit agreements in the Bulgarian transition to democracy: minority rights and constitutionalism'. The University of Chicago Law School Roundtable (working paper).
- Kolarova, R. (2002) 'Democratization in Bulgaria: recent trends'. In: Kaldor M and Vejvoda I (eds), *Democratization in Central and Eastern Europe*, Continuum International Publishing Group, pp. 151–161.
- Koopmans, Ruud. (2004). 'Migrant Mobilisation and Political Opportunities: Variation among German Cities and a Comparison with the United Kingdom and the Netherlands'. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3), 449-470.
- Koopmans, Ruud, & Statham, Paul. (2000). 'Migration and Ethnic Relations as a Field of Political Contention: An Opportunity Structure Approach'. In Ruud Koopmans & Paul Statham (Eds.), *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics: Comparative European Perspectives* (pp. 13-56). Oxford: Oxford University Press.
- Koopmans, Ruud, & Statham, Paul. (2001). 'How National Citizenship Shapes Transnationalism. A Comparative Analysis of Migrant Claims-Making in Germany, Great Britain and the Netherlands'. *Revue Européenne des Migrations Internationales*, 17(2), 63-100.
- Koopmans, Ruud, & Statham, Paul. (2003). 'How National Citizenship Shapes Transnationalism: Migrant and Minority Claims-making in Germany, Great Britain and the Netherlands'. In Christian Joppke & Ewa Morawska (Eds.), *Toward Assimilation and Citizenship. Immigrants in Liberal Nation-States* (pp. 195-238). Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Kramer, Gerald H (1971) 'Short-Term Fluctuations in U.S. Voting Behavior, 1896- 1964', *American Political Science Review* 65(1): 131-143.

- Kriesi, Hanspeter, Koopmans, Ruud, Duyvendak, Jan Willem, & Giugni, Marco G. (1992). 'New Social Movements and Political Opportunities in Western Europe.' *European Journal of Political Research*, 22(2), 219–244.
- Kriesi, Hanspeter, Koopmans, Ruud, Duyvendak, Jan Willem, & Giugni, Marco G. (Eds.). (1995). *New Social Movements in Western Europe*. London: UCL Press.
- Kuzio, T. (2000) 'The national factor In Ukraine's quadruple transition'. *Contemp Politics* 6(2):143–164.
- Kuzio, T. (2001) 'Transition in post-communist states: triple or quadruple?' *Politics* 21(3):168–177.
- Kymlicka, W. (1995) *Multicultural Citizenship* (Oxford, Clarendon Press).
- Kymlicka, W. (1994) 'Individual and Community Rights', in Baker, J. (ed.) (1994) *Group Rights* (Toronto, University of Toronto Press), pp. 17–33.
- Laver, Michael and Schofield, Norman (1992). *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Laver, Michael and Shepsle, Kenneth A. (1996) *Making and Breaking Governments: Cabinets and Legislatures in Parliamentary Democracies*. New York: Cambridge University Press.
- Lewis, Paul G. (2000) *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*. New York: Routledge.
- Lewis-Beck, Michael S. (1988) *Economics and Elections: The Major Western Democracies*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lewis-Beck, Michael S. and Stegmaier, Mary (2000) 'Economic Determinants of Electoral Outcomes', *Annual Review of Political Science* 3(1): 183–219.
- Light, Ivan H. (1972). *Ethnic Enterprise in America*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Lijphart, Arend (1977) *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. New Haven: Yale University Press.

- Lijphart, A. (1984) *Democracies. Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries* (New Haven, CT & London, Yale University Press).
- Linz J, Stepan A (1996) *Problems of democratic transition and consolidation, Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967) 'Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: An Introduction', in Lipset, S. M. & Rokkan, S. (eds) (1967) *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives* (New York, Free Press).
- Lipset, Seymour Martin, & Rokkan, Stein. (1967). *Party Systems and Voter Alignments*. New York: The Free Press.
- Lipsky, Michael. (1968). Protest as a Political Resource. *American Political Science Review*, 62(4), 1144-1158.
- Marian, C. & King, R. F. (2010) 'Plus ca change: Electoral Law Reform and the 2008 Romanian Parliamentary Elections', *Communist and Post-Communist Studies*, 43, 1, March, pp. 7–18.
- Martin, Lanny W. and Stevenson, Randolph T. (2001) 'Government Formation in Parliamentary Democracies'. *American Political Science Review* 45(1): 33–50.
- Martin, Lanny W. and Stevenson, Randolph T. (2010) 'The Conditional Impact of Incumbency on Government Formation', *American Political Science Review* 104(3): 503-518.
- Mattila, Mikko and Raunio, Tapio (2004) 'Does winning pay? Electoral success and government formation in 15 West European countries', *European Journal of Political Research* 43(2): 263–285.
- McAdam, Doug. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency*. Chicago: University of Chicago Press.
- McAdam, Doug. (1996). 'Conceptual Origins, Current Problems, Future Directions.' In Doug McAdam, John D. McCarthy & Mayer N. Zald (Eds.), *Comparative Perspectives on Social Movements* (pp. 23-40). Cambridge: Cambridge University Press.
- Meseznikov, G., Gyarfasova, O. (2008) *National populism in Slovakia*. Institute for Public Affairs, Bratislava.

- Mihailescu, M. (2008) 'The politics of minimal «Consensus»: interethnic opposition coalitions in postcommunist Romania (1990–96) and Slovakia (1990–98).' *East Eur Politics Soc* 22(3):553–594.
- Mill, J. S. (1991) *Considerations on Representative Government* (Buffalo, NY, Prometheus Books [first published in 1861]).
- Millard, Frances (2004) *Elections, Parties, and Representation in Post-Communist Europe*. Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Minorities at Risk Project (2005) *Minorities at Risk Project* (College Park, MD, Center for International Development and Conflict Management), available at: <http://www.cidcm.umd.edu/mar/>, last accessed 24 August 2008.
- Mozaffar, Shaheen, & Scarritt, James R. (2000). *Why are There so Few Ethnic Parties in Africa?* Paper presented at the International Political Science Association Conference, August 1-5, 2000, Quebec City.
- Mughan, Anthony (1993) "Party Leaders and Presidentialism in the 1992 Election: A Post-War Perspective" in David Denver, Pippa Norris, Collin Rallings, and David Broughton. eds. *British Elections and Parties Yearbook 1993*. London: Harvester Wheatsheaf, 193–204.
- Mughan, Anthony (2000) *Media and the Presidentialization of Parliamentary Elections*. Basingstoke: Macmillan.
- Nairn, Tom. (1977). *The Break-Up of Britain: Crisis and Neo-nationalism*. London: New Left Books.
- Nielsen, Francois. (1980). 'The Flemish Movement in Belgium after World War II: A Dynamic Analysis'. *American Sociological Review*, 45(1), 76-94.
- O'Sullivan See, Katherine. (1986). *First World Nationalisms: Class and Ethnic Politics in Northern Ireland and Quebec*. Chicago: University of Chicago Press.
- Offe, C. (1998) "Homogeneity" and Constitutional Democracy: Coping with Identity Conflicts Through Group Rights', *Journal of Political Philosophy*, 6, 2, pp. 113–41.
- Offe, Claus, 1992, „Designing Institutions for East European Transitions”, Public Lecture no. 9, Collegium Budapest, Institute for Advanced Study.

- Olzak, Susan. (1983). Contemporary Ethnic Mobilization. *Annual Review of Sociology*, 9(1), 355-374.
- Olzak, Susan. (1992). *The Dynamics of Ethnic Competition and Conflict*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Olzak, Susan. (2006). *The Global Dynamics of Racial and Ethnic Mobilization*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Olzak, Susan, & Nagel, Joane (Eds.). (1986). *Competitive Ethnic Relations*. Orlando, FL: Academic Press.
- Ostergaard-Nielsen, Eva. (2003). The Politics of Migrants' Transnational Political Practices. *International Migration Review*, 37(3), 760-786.
- Piven, Frances Fox, & Cloward, Richard A. (1977). *Poor People's Movements: Why They Succeed, How They Fail*. New York: Vintage.
- Podoba J (1996) 'Between rancour and cooperation ethnic conflict in Slovakia'. *Int J Minor Group Rights* 4(34):279–287.
- Poguntke, Thomas (2002) "Party Organizational Linkage: Parties Without Firm Social Roots?" in Kurt Richard Luther and Ferdinand Muller-Rommel (eds.) *Political Parties in the New Europe*. Oxford: Oxford University Press, 43-62.
- Powell, G. Bingham and Whitten Guy (1993) 'A Cross-National Analysis of Economic Voting: Taking Account of the Political Context', *American Journal of Political Science* 37(2): 391-414.
- Przeworski A (1995) *Sustainable democracy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Quillian, Lincoln. (1995). Prejudice as a Response to Perceived Group Threat: Population Composition and Anti-Immigrant and Racial Prejudice in Europe. *American Sociological Review*, 60(4), 586-611.
- Rabushka, A. & Shepsle, K. (1972) *Politics in Plural Societies: A Theory in Democratic Instability* (Columbus, OH, Charles E. Merrill).
- Ragin, Charles C. (1979). 'Ethnic Political Mobilization: The Welsh Case'. *American Sociological Review*, 44(4), 619-635.

- Ragin, C. (1989) *The Comparative Method. Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies* (Berkeley, CA, Los Angeles, CA & London, University of California Press).
- Ragin, C. (2000) *Fuzzy-Set Social Science* (Chicago, IL & London, University of Chicago Press).
- Reilly, B. (2001) *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management* (Cambridge, Cambridge University Press).
- Riker, William H. (1962) *The Theory of Political Coalitions*. New Haven: Yale University Press.
- Riker, W. H. (1984) 'Electoral Systems and Constitutional Restraints', in Lijphart, A. & Grofman, B. (eds) (1984) *Choosing an Electoral System* (Praeger, New York), pp. 103–112.
- Roberts, Kenneth M. and Wibbels, Erik (1999) 'Party Systems and Electoral Volatility in Latin America: A Test of Economic, Institutional, and Structural Explanations', *American Political Science Review* 93(3): 575-590.
- Rose, Richard and Urwin, Derek (1970) 'Persistence and Change in Western Party Systems Since 1945', *Political Studies* 18(3): 287-319.
- Rose, Richard and Munro, Neil (2009) *Parties and Elections in New European Democracies*, Colchester: ECPR Press.
- Rothschild J (1981) *Ethnopolitics: a conceptual framework*. Columbia University Press, New York.
- Rucht, Dieter. (2005). Political Participation in Europe. In Richard Sakwa & Anne Stevens (Eds.), *Contemporary Europe*. Houndmills: MacMillan.
- Rudolph, Joseph R. (2006). *Politics and Ethnicity. A Comparative Study*. New York - Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Rudolph, Joseph R. Jr. and Thompson, Robert J. (1985) 'Ethnoterritorial Movements and the Policy Process: Accommodating Nationalist Demands in the Developed World', *Comparative Politics* 17(3): 291-311.
- Rustow, Dankwart A. (1967). *A World of Nations. Problems of Political Mobilization*. Washington, D.C.: The Brookings Institution.

- Rybar M (2006) 'Old parties and new: changing patterns of party politics in Slovakia'. In: Jungerstam-Mulders S (ed) *In post-communist EU member states: parties and party systems*. Ashgate, Aldershot, pp 147–176.
- Saideman, S. M. & Ayres, R. W. (2008) *For Kin or Country: Xenophobia, Nationalism and War* (New York, Columbia University Press).
- Saideman S (1998) 'Is pandora's box half empty or half full? The limited virulence of secessionism and the domestic sources of disintegration'. In: Lake D, Rotchild D (eds) *The international spread of ethnic conflict*. Princeton University Press, Princeton, pp 127–150.
- Sartori, G. (1976) *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis* (Cambridge, Cambridge University Press).
- Scarrow, Susan, Webb, Paul, and Farrell, David (2000) "From Social Integration to Electoral Contestation: The Changing Distribution of Power within Political Parties" in Russel J. Dalton and Martin Wattenberg (eds.) *Parties Without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 129-153.
- Schermerhorn, Richard A. (1970). *Comparative Ethnic Relations. A Framework for Theory and Research*. New York: Random House.
- Schneider, Carsten Q. and Grofman, Bernard (2006) 'It Might Look Like a Regression Equation... But it's Not! An Intuitive Approach to the Presentation of QCA and FS/QCA Results', 20 March, available at: <http://www.compass.org/files/wpfiles/SchneiderGrofman2006.pdf>, last accessed 15 October 2010.
- Schneider, C. Q. (2006) 'Causal Complexity and the Change of Political Regimes: A QCA Analysis of Howard and Roessler's (2006) Study on "Liberalizing Electoral Outcomes"', presented at Instituto de Ciencias Sociais da Universidade de Lisboa, 27 April 2006.
- Sheffer, G. (ed.) (1986) *Modern Diasporas in International Politics* (London and Sydney, Croom Helm).
- Sheffer, G. (2006) *Diaspora Politics: At Home Abroad* (Cambridge, Cambridge University Press).

- Sikk, Alan (2005) 'How unstable? Volatility and the genuinely new parties in Eastern Europe'. *European Journal of Political Research* 44(3): 391-412.
- Sikkink, Kathryn. (2005). Patterns of Dynamic Multilevel Governance and the Insider-Outsider Coalition. In Donatella della Porta & Sidney Tarrow (Eds.), *Transnational Protest and Global Activism* (pp. 151-173). Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Smith, A. D. (1987) *The Ethnic Origins of Nations* (Cambridge, Cambridge University Press).
- Smith, A. D. (1991) *National Identity* (Reno, NV, University of Nevada Press).
- Smith, Anthony D. (1992). 'Chosen Peoples: Why Ethnic Groups Survive'. *Ethnic and Racial Studies*, 15(3), 436-456.
- Smith, Anthony D. (1995). 'Gastronomy or Geology? The Role of Nationalism in the Reconstruction of Nations.' *Nations and Nationalism*, 1(1), 3-23.
- Smith, A. D. (1999) *Myths and Memories of the Nation* (New York, Oxford University Press).
- Spirova, Maria (2007) *Political Parties in Post-Communist Societies. Formation, Persistence, and Change*. Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Strom, Kaare, Budge, Ian and Laver, Michael J. (1994) 'Constraints on Cabinet Formation in Parliamentary Democracies', *American Journal of Political Science* 38(2): 303–335.
- Stroschein, Sherrill (2011) "Demography in Ethnic Party Fragmentation: Hungarian Local Voting in Romania", *Party Politics* 17(2) 189–204.
- Tarrow, Sidney. (1983). *Struggling to Reform: Social Movements and Policy Change during Cycles of Protest*. Western Societies Program Occasional Papers. New York Center for International Studies, Cornell University. Ithaca.
- Tarrow, Sidney. (1988). National Politics and Collective Action: Recent Theory and Research in Western Europe and the United States. *Annual Review of Sociology*, 14(1), 421-440.
- Tarrow, Sidney. (1996). States and Opportunities: The Political Structuring of Social Movements. In Doug McAdam, John D. McCarthy & Mayer N. Zald (Eds.), *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings* (pp. 41-61). Cambridge: Cambridge University Press.

- Tavits, Margit (2005) 'The development of Stable Party Support: Electoral Dynamics in Post-Communist Europe', *American Journal of Political Science* 49(2): 283-298.
- Tavits, Margit (2008) 'Policy Positions, Issue Importance, and Party Competition in New Democracies', *Comparative Political Studies* 41(1): 48-72.
- Tavits, Margit and Letki, Natalia (2009) 'When left is Right: Party ideology and Policy in Post-Communist Europe', *American Political Science Review* 103(4): 555-569.
- Tilly, Charles. (1978). *From Mobilization to Revolution*. Reading, Mass: Addison-Wesley.
- Tilly, Charles, & Tarrow, Sidney. (2007). *Contentious Politics*. Boulder - London: Paradigm Publishers.
- Todorov A (2007) 'The evolution of the post-communist Bulgarian party system'. In: Getova M, Uste AN (eds) *The impact of the European Union: case of Bulgaria, case of Turkey*. New Bulgarian University Press, Dokuz Eylul University, Sofia, pp 115–131.
- Toka, Gabor (1998) 'Party Appeals and Voter Loyalty in New Democracies', *Political Studies* 46(3): 589-610.
- Tucker, Joshua A. (2006) *Regional Economic Voting: Russia, Poland, Hungary, Slovakia, and the Czech Republic, 1990-1999*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vachudova, Milada A. and Hooghe, Liesbet (2009) 'Postcommunist Politics in a Magnetic Field: How Transition and EU Accession Structure Party Competition on European Integration'. *Comparative European Politics* 7(2): 179-212.
- Vachudova, Milada Anna, 2001. "The Leverage of International Institutions on Democratizing States: Eastern Europe and the European Union". European University Institute, Working Paper No. 2001/33.
- van Biezen, Ingrid (2003) *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East-Central Europe*, Houndmills: Palgrave MacMillan.
- van Cott, Donna Lee (2003) 'Institutional Change and Ethnic Parties in South America', *Latin American Politics and Society* 45(1): 1–39.
- Van der Berghe, Pierre. (1967). *Race and Racism: A Comparative Perspective*. New York: Wiley.

- van Roozendaal, Peter (1993) 'Cabinets in the Netherlands: The Importance of Dominant and Central Parties', *European Journal of Political Research* 23(1): 35–54.
- Volgyi BB (2007) Ethno-nationalism during democratic transition in Bulgaria: political pluralism as an effective remedy for ethnic conflict, YCISS Post-Communist Studies Programme Research Paper Series, Paper Number 003.
- Von Beyme, Klaus, 2001, "Institutional Engineering and Transition to Democracy", in Jan Zielonka (ed.), *Democratic Consolidation in Eastern Europe*, vol. I, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- von Neumann, John and Morgenstern, Oskar (1953) *Theory of Games and Economic Behaviour*, 3rd edition, Princeton: Princeton University Press.
- Warwick, Paul V. (1996) 'Coalition Government Membership in West European Parliamentary Democracies', *British Journal of Political Science* 26(4): 471-499.
- Wattenberg, Martin P. (1991) *The Rise of Candidate-Centred Politics: Presidential Elections of the 1980s*. Cambridge: Harvard University Press.
- Weber, M. (1978) *Economy and Society* [edited by G. Roth & C. Wittich, first published in 1922] (Berkeley, CA, University of California Press).
- Wimmer, Andreas. (1997). Who Owns the State? Understanding Ethnic Conflict in Post-colonial Societies. *Nations and Nationalism*, 3(4), 631-665.
- Wimmer, Andreas, Cederman, Lars-Erik, & Min, Brian. (2009). 'Ethnic Politics and Armed Conflict: A Configurational Analysis of a New Global Data Set'. *American Sociological Review*, 74(2), 316-337.
- Young, Crawford. (1976). *The Politics of Cultural Pluralism*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Zariski, Raphael. (1989). 'Ethnic Extremism among Ethnoterritorial Minorities in Western Europe: Dimensions, Causes, and Institutional Responses'. *Comparative Politics*, 21(3), 253-272.
- Zhelyazkova A (2001) The Bulgarian ethnic model. *East Eur Const Rev* 1(62):62–66.